3. Nacionalna konferencija sa međunarodnim učešćem
Fakultet tehničkih nauka u Čačku, 25-27. Septembar 2015.

3rd National Conference With International Participation
Faculty of Technical Sciences in Čačak, 25-27. September 2015.

UDK: 371.3 Stručni rad

INOVATIVNI MODELI NASTAVE

INNOVATIVE TEACHING MODELS

Nataša Belić[1], Biljana Vulović[2]
[1]*Osnovna škola ,, Rada Šubakić, Gruža,*
[2] *Osnovna škola ,, Sveti Sava,, Toponica*
[1] jmbelic@gmail.com, [2] vulovic.biljana07@gmail.com

Apstrakt: *Identifikovanje slabosti tradicionalno organizovanog vaspitnog i obrazovnog rada u školi predstavlja neophodan uslov za njihovo otkanjanje i preduzimanje odgovarajućih pedagoških i drugih mera za osavremenjivanje vaspitno – obrazovnog rada. Integrativna nastava predstavlja posebnu vrstu nastave u kojoj učenici usvajaju jako važna funkcionalna znanja za dalje obrazovanje i kasnije rad. Ovaj model se zasniva na međusobnom povezivanju nastavnih sadržaja iz više predmeta. U nepodeljenoj školi nastavne teme/jedinice povezuju se i vertikalno i horizontalno.*
Ključne reči: *Tradicionalna nastava, integrativna nastava, nepodeljena škola.*

Abstract: *Identifying weaknesses traditionally organized various educational activities at school is a necessary condition for their to elimination and taking appropriate pedagogical and other measures for the modernization of pedagogical - educational work. Integrative teaching is a special type of teaching in which students adopt a very important functional skills for further education and later work. This model is based on the interconnection of subject matter in several cases. In undivided school teaching topics / units are connected both vertically and horizontally.*
Key words: *traditional teaching , integrative teaching, undivided schools.*

1. UVOD

Tradicionalnu nastavu odlikuje frontalni oblik rada i obično jednosmerna komunikacija između nastavnika i učenika. Praksa je pokazala da ovakav način planiranja i izvođenja nastavnog procesa ima više nedostataka. Nedostaci tradicionalne nastave:

- U razredno-časovnom sistemu učenik je u poziciji objekta, a ne subjekta nastave;
- Zahteva od učenika reprodukciju znanja, a ne aktivnu izgradnju znanja;
- Suština tradicionalne nastave i učenja je aktivnost nastavnika, a ne učenika;
- Najzastupljenija metoda u tradicionalnoj nastavi je predavačka metoda, koja kod učenika razvija mehaničko pamćenje gde je akcenat na reprodukovanju, a ne naprimeni znanja, veština i sposobnosti;
- Nefleksibilnost vremena i mesta pohađanja nastave (neophodno je da svi učenici budu u isto vreme na istom mestu);

- Nizak stepen motivisanosti učenika;
- Dominira spoljašnja motivacija (zadovoljiti očekivanja nastavnika, roditelja, dobiti dobre ocene zbog daljeg školovanja, želja da se ne osramote pred vršnjačkom grupom);
- Učenici su veoma pasivni, njihova aktivnost se svodi na praćenje izlaganja nastavnika;
- Neusklađenost nastave sa potrebama i mogućnostima učenika;
- Favorizuje se učenje iz knjiga i puko mehaničko memorisanje;
- Ne postoji mogućnost prikazivanja informacije na više načina;
- Zastarelost i neefikasnost razredno - časovnog i predmetnog sistema nastave;
- Nerealno i neobjektivno vrednovanje znanja učenika;

Kvalitet rada tradicionalne škole ne može u dovoljnoj meri da zadovolji potrebe savremenog društva. Moderno društvo zahteva od pojedinca da samostalno prikuplja informacije, da upravlja njima, analizira ih i pretvara u upotrebljivo znanje.
Zanemarivanje učeničkih slobodnih aktivnosti, odeljenjske zajednice učenika, kulturne i javne delatnosti škole i saradnje škole sa roditeljima negativno se odražava na ostvarivanje složenih funkcija savremene osnovne škole. Učenici školu često doživljavaju kao učilište , a manje kao sredinu u kojoj mogu da zadovolje svoja raznovrsna interesovanja i potrebe (sigurnost, prihvaćenost, sticanje i iskazivanje identiteta…)

2. INOVACIJE U VASPITNO - OBRAZOVNOM RADU

U cilju podizanja efikasnosti i kvaliteta vaspitno obrazovnog rada u savremenoj školi sve studioznije se pristupa programiranju, planiranju, praćenju i vrednovanju svih područja vaspitno – obrazovnog rada. Svaka škola ima svoje specifičnosti (materijalno tehnički uslovi, nastavni kadar, broj učenika i njihov socio-ekonomski status, specifično sociokulturno okruženje, specifični problemi vaspitnog rada, tradicija škole, razvojni planovi, različit nivo ostvarenosti i mogućnosti saradnje sa društvenom sredinom i roditeljima i dr.) Sve ove specifičnosti uzimaju se u obzir prilikom programiranja i organizovanja ukupnih aktivnosti škole.

2.1. INTEGRATIVNA NASTAVA

Integrativna nastava je jedan od inovativnih modela kojim se vrši međusobno povezivanje nastavnih sadržaja iz više nastavnih predmeta, odnosno nastava u kojoj su granice između različitih predmeta izbrisane. To je pristup u kom se integrišu, međusobno prožimaju i sintetišu perspektive nekoliko disciplina u novu celinu koja je veća i značajnija od prostog zbira pojedinačnih predmeta. Primenom integrativne nastave usvajaju se funkcionalna znanja.

Vreme jednog školskog časa je kratko za realizaciju bilo koje nastavne jedinice sa više različitih gledišta zato se u praksi češće koriste integrativni dani [1].

2.2. NEPODELJENO ODELJENJE

Kombinovana odeljenja, danas predstavljaju realnost uslovljenu ne samo ostvarivanjem prava na obrazovanje, nego i demografskim, ekonomskim, političkim, socijalno–kulturnim, pedagoškim i drugim razlozima. Pored toga što imaju dugu tradiciju kombinovana odeljenja imaju izvesnu budućnost u sredinama sa malim brojem učenika [2].

U stručnoj literaturu se nailazi na raznovrsne termine kojima se označava ova specifična organizacija rada škole. Škole sa kombinovanim odeljenjima zovu se još i nepodeljene škole, nediferencirane, niže, neraščlanjene, patuljaste, višerazredne škole [3].

Nedeljko Trnavac smatra da nazivu nepodeljena škola odgovara naziv male seoske škole, pod kojim podrazumeva odeljenja kombinovana od učenika četiri razreda u školi sa manje od 15 učenika [4].

Integrativna nastava je jedan od inovativnih modela koji se u našem obrazovnom sistemu retko primenjuje zbog zahtevnog planiranja, organizacije i realizacije ovog nastavog modela. Upravo iz tih razloga, cilj ovog rada jeste isticanje značaja primene integrativne nastave u nepodeljenoj školi, ali i osvetljavanje dobrih strana ovog inovativnog modela. Ako želimo integrativnoj nastavi dati više mesta u našem obrazovanju nastavnike moramo osposobiti za:

- Planiranje integrativne nastave;
- Organizaciju međupredmetnog povezivanja;
- Istraživački duh pri pronaleženju horizontalne povezanosti;
- Shvatanje značaja celovitog učenja nastavnih sadržaja;
- Prenošenje funkcionalnog znanja;
- Spremnost za timski rad.

Da bi nastavnik bio kompetentan za sve navedeno mora mu se omogućiti stalno stručno usavršavanje, temeljno pripremanje za rad i svakodnevno praćenje dostignuća pedagoške nauke.

Možemo izdvojiti četiri ključna elementa integrativnog obrazovanja:

- Učenici istovremeno proučavaju različite predmete;
- Zanimljive nastavne i vannastavne projektne aktivnosti u kojima tim učitelja ili nastavnika kombinuje istraživanje i proučavanje sadržaja;
- Integrativni nastavni sadržaju zahtevaju realizaciju putem dvočasa ili celog nastavnog dana [5].

2.3. ORGANIZACIJA INTEGRATIVNE NASTAVE U NEPODELJENOJ ŠKOLI

Nameću se pitanja: Da li je moguće primeniti integrativni model rada u nepodeljenoj školi? I ako je moguće, kako ga planirati i realizovati?

U pripremnom periodu za nastupajuću nastavnu godinu potrebno je za organizaciju i realizaciju ovog oblika nastave da se:

- Analizirati nastavni program;
- Uočiti vezu sadržaja unutar predmeta i razreda;
- Izvrši globalno planiranje integrativnih časova ili dana ;
- Detaljno pripremanje za realizaciju planiranih sadržaja i aktivnosti;

Integrisanim pristupom povezujemo nastavne sadržaje iz više nastavnih predmeta (srpski jezik, matematika, svet oko nas, priroda i društvo, likovna kultura i sve to u korelaciji sa muzičkom kulturom i fizičkim vasipanjem) i kroz razrede (prvi, drugi, treći i četvrti), odnosno gradivo je i horizontalno i vertikalno povezano [6].

Kako povezujemo nastavne sadržaje kroz predmete i razrede najbolje će se videti kroz tabelarne prikaze (tabele 1 i 2).

Tabela 1. Prikaz tematskog povezivanja sadržaja po predmetima i razredima

Tematski dan u nepodeljenom odeljenju; Tema: Divlje životinje				
Predmet / razred	Prvi razred	Drugi razred	Treći razred	Četvrti razred
Srpski jezik	Priča po slikama (priča o veverici) , govorna i pismena vežba, utvrđivanje	Moja omiljena divlja životinja , pismena vežba, utvrđivanje	Priča na osnovu datih reči(Mečići Tole i Bole, tata, košnica, med, pčele, naljutile, roj, …) , pismena vežba, utvrđivanje	Narodna pesma: Jelenče, obrada
Matematika	Matematička monodrama „Jadni vučko“ ,utvrđivanje			
Svet oko nas / Priroda I društvo	Sličnosti i razlike među životinjama - obrada	Životinje - utvrđivanje	Divlje životinje i njihova staništa - obrada	Raznovrsnost životinjskog sveta Srbije - obrada
Likovna kultura	Pravimo kućice za ptice, gnezda, leptiriće...			

Nepodeljene škole su idealne za primenu integrativnog modela nastave.

Učitelji su u prilici da bez mnogo napora, usklade raspored časova i organizuju integrativnu nastavu čak i u saradnji sa nastavnicima stranog jezika i izbornih predmeta.

Učitelj ima ulogu koordinatora u pronalaženju načina povezivanja nastavnih sadržaja obaveznih, fakultativnih i izbornih predmeta.

Podsticanjem horizontalnog i vertikalnog povezivanja nastavnih predmeta i upotrebom raznovrsnih tehnika i metoda rada, uvodimo integrisanje nastavnih sadržaja koje ima za cilj:

- Podsticanje kreativnosti i intelektualne radoznalosti učenika;
- Omogućavanje učenicima usvajanja funkcionalnih znanja ;
- Uključivanje učenika u planiranje, pripremanje i realizaciju aktivnosti;
- Povećavanje zadovoljstava učenika i nastavnika;
- Osnaživanje učitelja za međupredmetno povezivanje.

Tabela 2. Prikaz tematskog povezivanja sadržaja po predmetima i razredima

Tematski dan u nepodeljenom odeljenju; Tema: Zdravi stilovi života- zdrva ishrana				
Predmet / Razred	Prvi razred	Drugi razred	Treći razred	Četvrti razred
Srpski jezik	100. Čitanje i razumevanje pročitanog, utvrđivanje			
Matematika	100. Sabiranje i oduzimane do 10, tekstualni zadaci, utvđivanje	100. Množene 0, 1, 2, 3, 4, 5 и 10, utvđivanje	100. Množenje i deljenje do 1000, utvđivanje	100. Množenje i deljenje u skupu N, utvđivanje
Čas odeljenjskog starešine	21. Zdravi stilovi života, pravilna ishrana			
Kreativna radionica	21. Zdrava ishrana, nedeljni meni zdrave ishrane			

Iz navedenih ciljeva integrativne nastave, jasno se mogu sagledati dobre strane ovog inovativnog modela. Upravo zbog ovih ciljeva, koji se negde preklapaju sa zahtevima savremene škole, jasno se mogu sagledati prednosti ovog inovativnog modela i potreba njegove primene u svakodnevnoj praksi.

3. ITEGRATIVNA NASTAVA U NEPODELJENOJ ŠKOLI - PRAKSA

Nastavni sadržaji u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja su raspoređeni prema modelu koncentričnih krugova, to jest ponavljaju se iz razreda u razred, s tim što se u svakom sledećem razredu (uslovno krugu) i proširuju i produbljuju. Međutim , ne radi se o mehaničkom ponavljanju sadržaja, nego o ponavljanju dela ili kružnog isečka nastavnog sadržaja iz prethodnog razreda, najčešće dela neke nastavne teme ili jedinice, i na njega se nadovezuju novi nastavni sadržaji, koji se iz kruga u krug, iz razreda u razred kvantitativno i kvalitativno razlikuju. Na ovaj način se kombinuje sukcesivni model i model koncentričnih krugova. Rezultat te i takve kombinacije jeste spiralno – uzlazni model rasporeda i obrade sadržaja koji je idealan za horizontalno i vertikalno povezivanje.

Tabela 3. Primer tematskog povezivanja sadržaja predmeta po razredima [7].

	Nastavna tema / Nastavna jedinica			
	Prvi razred	Drugi razred	Treći razred	Četvrti razred
3.	**Ja i drugi** Ambijent u kome živim: dom, škola, obrada	**Gde čovek živi** Naselja (pojam, vrste naselja) , obrada	**Priroda, čovek, društvo,**Moj zavičaj (osnovne odrednice) - obrada	**Moja domovina deo sveta,** Osnovne odrednice države (teritorija,stano-vništvo,simboli …) , obrada
4.	**Ja i drugi** Ambijent u kome živim: ulica, naselje, obrada	**Gde čovek živi** Naselja , nekad i sad , obrada	**Priroda, čovek, društvo,**Moj zavičaj,geogra-fske i istorijske znamenitosti zavičaja,utvrđiva-nje , obrada	**Moja domovina deo sveta,** Osnovne odrednice države Srbije ,(teritorija, granice,) , obrada
5.	**Ja i drugi** Grupacije ljudi u okruženju i moje mesto u njima: porodica, rođaci, obrada	**Gde čovek živi** Živimo u naselju (grupe ljudi) , obrada	**Priroda, čovek, društvo,**Stano-vništvo u zaviča-ju (sličnosti , razlike, suživot), obrada	**Moja domovina deo sveta,** Stanovništvo Srbije , (prirodno kretanje stano-vništva, struktura stanovništva), obrada
6.	**Ja i drugi** Grupacije ljudi u okruženju i moje mesto u njima: susedi, sugrađani, vršnjaci, obrada	**Gde čovek živi** Pravila ponašanja u grupi (prava i odgovornosti pripadnika grupe) ,obrada	**Priroda, čovek, društvo,** Dečija prava , pravila grupa (poznavanje, uvažavanje, življenje u skladu sa njima) - obrada	**Moja domovina deo sveta,** Građenje demokratskih odnosa (pravila koja regulišu uzajamna prava i obaveze države i građana) - obrada

4. ZAKLJUČAK

Integrativna nastava je svakako savremen, kvalitetan i inovativni model učenja, koga treba primenjivati u što većoj meri. Neke od dobrih strana integrativne nastave u nepodeljenom odeljenju su:

- Jedinstven cilj učenja;
- Istovremeni rad učenika svih razreda na istim ili sličnim sadržajima;
- Mlađi učenici uče od starijih, a stariji obnavljaju naučeno;

- Analiziranjem i vrednovanjem radova učenici postavljaju ciljeve za naredni period;
- Dinamika realizacije nastavnih sadržaja nije vezana za čas od 45 minuta;
- Mesto realizacije nije vezano strogo za školu – ambijentalna nastava;
- Pojačava osećaj kolektivizma i saradnje unutar unutar razreda i među razredima;

LITERATURA

[1] Šefer, J. (1991): *„Interdisciplinarni tematski pristup nastavi“, Učitelj u praksi*; Beograd, Republički zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja Srbije.

[2] Dr Krstivoje Špijunović (2003). *Racionalizacija rada u kombinovanom odeljenju*, Učiteljski fakultet Užice.

[3] Grupa autora (1989). *Pedagoška enciklopedija* I ,Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

[4] Nedeljko Trnavac i saradnici (1992). *Male seoske škole – šanse za opstanak i dalji razvoj*, IP «Dečje novine», Beograd.

[5] Dr Radmila Nikolić, dr Branko Jovanović (2005). *Školska i porodična pedagogija – praktikum*, Učiteljski fakultet Užice

[6] Dr Mile Ilić, dr Radmila Nikolić, dr Branko Jovanović (2006): *Školska pedagogija*, Učiteljski fakultet u Užicu, Učiteljski fakultet u Banja Luci.

[7] *Nastavni program predmeta Svet oko nas za prvi i drugi razred*, http://www.zuov.gov.rs/dokumenta/CRPU/Osnovne%20skole%20PDF/Prvi%20ciklus%20osnovnog%20obrazovanja%20i%20vaspitanja/5%20Nastavni%20program%20predmeta%20svet%20oko%20nas%20za%20prvi%20i%20drugi%20razred.pdf

[8] *Nastavni program predmeta Priroda i društvo za treći razred* , http://www.zuov.gov.rs/dokumenta/CRPU/Osnovne%20skole%20PDF/Prvi%20ciklus%20osnovnog%20obrazovanja%20i%20vaspitanja/9%20Nastavni%20program%20za%20predmet%20priroda%20i%20drustvo%20za%20treci%20razred.pdf

[9] *Nastavni program predmeta Priroda i društvo za četvrti razred OŠ*, http://www.zuov.gov.rs/dokumenta/CRPU/Osnovne%20skole%20PDF/Prvi%20ciklus%20osnovnog%20obrazovanja%20i%20vaspitanja/4%20Nastavni%20program%20za%20cetvrti%20razred%20osnovnog%20obrazovanja%20i%20vaspitanja.pdf